

**A.M.
OLLIKAINEN
WATER
KOUDE**

Vertaling Annemarie Raas

HarperCollins

Dit werk is uitgegeven met de financiële steun van FILI – Finnish Literature Exchange

Voor het papieren boek is papier gebruikt dat onafhankelijk is gecertificeerd door FSC® om verantwoord bosbeheer te waarborgen.

Kijk voor meer informatie op www.harpercollins.co.uk/green.

HarperCollins is een imprint van Uitgeverij HarperCollins Holland, Amsterdam.

Copyright © 2021 Aki Ollikainen & Milla Ollikainen

Oorspronkelijke titel: *Kontti*

Copyright Nederlandse vertaling: © 2022 HarperCollins Holland

Vertaling: Annemarie Raas

Omslagontwerp: Harvey Macaulay (Imperiet)

Omslagbeeld: © Shutterstock

Zetwerk: ZetSpiegel B.V., Best

Druk: ScandBook UAB, Lithuania, met gebruik van 100% groene stroom

ISBN 978 94 027 1055 7

ISBN 978 94 027 6615 8 (e-book)

NUR 305

Eerste druk september 2022

Originele uitgave verschenen bij Otava Publishers, 2021.

Dutch edition published by agreement with Aki Ollikainen, Milla Ollikainen and Elina Ahlback Literary Agency, Helsinki, Finland.

HarperCollins Holland is een divisie van Harlequin Enterprises ULC.

* en ™ zijn handelsmerken die eigendom zijn van en gebruikt worden door de eigenaar van het handelsmerk en/of de licentienemer. Handelsmerken met * zijn geregistreerd bij het United States Patent & Trademark Office en/of in andere landen.

www.harpercollins.nl

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Het e-book is beveiligd met zichtbare en onzichtbare watermerken en mag niet worden gekopieerd en/of verspreid.

Alle in dit verhaal voorkomende personen zijn ontleend aan de fantasie van de schrijver. Elke gelijkenis met bestaande personen berust op toeval.

JANUARI

De ochtendzon hangt trillend in de van uitlaatgassen vergeven lucht en verspreidt een viezig geel licht in de buitenwijk. Hij duwt de onverzorgde man de hoek van het winkelcentrum om, de hoofdstraat in.

De man gaat veel te licht gekleed voor het bijtend koude vriesweer. Op de gekreukte, asgrijze colbert en de broek, waarvan de vouwen al lang niet meer geperst zijn, zitten grotere en kleinere vlekken; over de oorsprong daarvan wil je niet al te zeer nadenken. Zelfs een oplettende voorbijganger zal niet kunnen raden dat het pak, waar zelfs de kringloopwinkel zijn neus waarschijnlijk voor ophaalt, enige tijd geleden nog een bedrag van vier cijfers heeft gekost.

De man strompelt rond in de nevelwolk, die langzaam om hem heen optrekt. Hij beseft dat hij in een hem onbekende straat loopt. Heel even beseft hij ook niet veel meer dan dat. Hij heeft de mist zijn hoofd binnengezogen, waar voor gedachten pas ruimte is wanneer de nevel samen met de zware lucht die hij uitademt in de vrieskou verdampt.

Het eerste wat er in hem opkomt zijn de dingen die hij niet weet: waar hij is, waar hij vandaan komt, hoelang hij al rondloopt – hij weet zelfs niet zeker wie hij is. De omgeving wil maar geen vaste vorm aannemen, ze maakt golvende en zwaaiende bewegingen. Net alsof een camera die in de autofocusstand staat er geen vast punt in kan vinden.

De man leunt tegen de koude etalageruit van een supermarkt. Een walgelijke geur, een mengelmoes van urine, maagzuur en alcohol, dringt zijn neus binnen. In het raam ziet hij hoe het spiegelbeeld zijn handpalm tegen zijn eigen ontblote handpalm gedrukt houdt. Maar het spiegelbeeld lijkt niet op dat van hemzelf.

De figuur in het raam heeft weliswaar zijn gelaatstrekken, maar het wit van de ogen die tussen de opgezwollen oogleden door piepen is roodachtig, alsof er glassplinters in zijn gewreven. Op het hoofd van het spiegelbeeld zit een muts met reclame voor een bank die tientallen jaren geleden is omgevallen.

Hij was wakker geworden op een zitbank in een sjofele tweekamerwoning. Door de op een kier staande slaapkamerdeur klonken onbestemde geluiden die lichaamsfuncties verrieden. In het tweepersoonsbed lagen twee mensen te slapen die de man niet kende. Mensen uit de verkeerde sociale klasse. Tussen de lege flessen op de keukentafel vond hij een slechts voor de helft leeggedronken fles Suomi Viina-brandewijn; hij nam een flinke teug en stopte de fles toen in zijn jaszak.

Toen hij begon met drinken, nuttigde hij calvados, XO-cognac en rokerige whisky's. Maar dat is alweer enige tijd geleden – dagen, misschien weken. Zijn tijdsbesef vertroebelde naarmate de drank helderder van kleur werd. Afgaande op zijn stoppelbaard duurt deze zuippartij nu al een dag of negen.

De hand waarmee hij tegen het raam leunt is rood van de vrieskou. Zijn knokkels zijn gezwollen en weigeren te scharnieren, zelfs als hij al zijn wilskracht daarop richt. Ineens merkt hij hoe koud hij het heeft. Dat is ook geen wonder, aangezien hij zijn jas daarnet in een vuilnisbak heeft gepropt, nadat een slecht gerichte straal urine de jaspanden had besproeid.

De man probeert contact te krijgen met voorbijgangers, om hulp te vragen, maar beseft ook zelf al snel dat er geen begrijpelijke woor-

den uit zijn mond komen, laat staan een hele zin. Hij ziet mensen bij een bushalte en wil daarnaartoe lopen, maar zijn benen lijken hem niet te gehoorzamen. Ze voeren hem naar opzij, gaan dan elk een andere kant op en uiteindelijk, als hij al bijna bij het bushokje is, laten ze hem vallen, op zijn knieën.

Hij krijgt bloemen aangereikt. Ze hebben veel te veel verschillende kleuren, en daardoor oogt het boeket schreeuwerig. Dat is nogal beledigend, want hij heeft oog voor het esthetische. Desondanks mompelt hij glimlachend een dankjewel tegen de jonge, in mantelpak gestoken vrouw. Hij legt het boeket op het spreekgestoelte, buigt zich voorover naar de microfoon maar houdt zijn blik op het publiek gericht en spreekt het toverwoord uit: compassie.

De mensen bij de bushalte zetten een stap achteruit. Ze kijken geconcentreerd een andere kant op, en een geruisloze zucht van opluchting hangt in de lucht als de lokale bus hen eindelijk oppikt.

Ik ben Hannes Lehmusoja, herinnert de man zich ineens. Ik ben een succesvolle zakenman, een internationale weldoener. Mecenas van moderne kunst. Op datzelfde moment verliest hij de controle over zijn sluitspier, en hij voelt hoe er dik, warm vocht tussen zijn billen door vloeit. Daardoor weet hij eindelijk het eerste verstaanbare woord uit zijn mond te persen: godverdomme.

Hannes ziet aan de overkant van de straat een parkje. Hij verzamelt zijn krachten en komt moeizaam overeind. Hij laat zijn handen op zijn dijen rusten, en in die houding begint hij de straat over te steken.

Midden op de rijstrook blijft hij staan. Zijn zintuigen worden iets helderder. Hij hoort het piepen van remmen. Een vrachtwagen komt op twee meter afstand van hem tot stilstand. Hij kijkt naar het Volvo-embleem op de voorkant van de truck. Ik heb ook een Volvo, denkt Hannes. Hij weet zijn handen van zijn dijbenen los te maken, recht zijn rug en loopt slenterend verder. Wanneer hij de rijstrook ernaast

op loopt, zoekt er iets aan hem voorbij, een auto, natuurlijk is dat een auto, en die scheert rakelings langs hem heen, hij voelt de luchtstroom door de dunne stof van zijn overhemd vegen. Iemand claxonneert; het is de vrachtwagenchauffeur, die het daar niet bij laat maar ook zijn raampje opendraait, zijn bovenlichaam naar buiten steekt en begint te schreeuwen. Hannes kan niet horen wat hij zegt. Hij wankelt voorwaarts, struikelt bijna over de stoeprand, blijft als door een wonder overeind en zet koers naar het parkbankje, waar hij zich op zijn zij laat vallen.

Compassie. En dan nog een toverwoord, het tweelingzusje van compassie: *solidariteit.*

Het is belangrijk om tijdens een speech het oogcontact te bewaren, om je woorden op iemand in het publiek te richten. Zo behoudt de speech een gevoel van intimiteit. Zo creëer je de indruk dat je niet op algemeen niveau tegen een grote menigte staat te praten, maar tegen iedere aanwezige persoonlijk. Je kunt je een paar keer op een andere persoon richten, maar niet te vaak.

Ik heb vaak horen beweren dat men alleen voor een beperkte groep mensen echte solidariteit kan voelen.

Hannes gebruikt niet graag het onpersoonlijke ‘men’; deze hier ontglipte hem. Een stijlfout. Hij pauzeert en kijkt de toehoorder diep in de ogen. Die staren hem angstig aan, onder een strak vastgebonden bontmuts. Het gezicht van een kind. Het kind zet een stap achteruit.

Iemand port voorzichtig tegen zijn schouder.

‘Is alles in orde? Moet er een ambulance komen?’

Hannes heft zijn hand op. Daarmee wil hij de toehoorders duidelijk maken dat de onderbreking weloverwogen is, dat hij niet de draad kwijt is.

‘Ik word... opgehaald.’

‘Weet u dat zeker?’

‘Slechts een korte pauze.’

De vrouw en het kind vervolgen hun weg. Ze werpen tijdens het lopen een blik over hun schouder. De vrouw heeft een telefoon uit haar tas gepakt, maar stopt die dan weer weg.

Hannes kijkt hen na. De pauze houdt aan, hij moet snel terug naar zijn toespraak. Had hij het daarnet koud? Nu niet meer. Hij wil nu alleen maar zitten, hier. Hij moet een speech houden, het interdisciplinaire kunstproject ‘Compassie’ lanceren, dat door de stichting die zijn naam draagt wordt gefinancierd. Hij vangt een nieuw stel ogen op in de menigte.

Waar kunnen we de grens voor solidariteit trekken? vraagt Hannes aan een eekhoorn in wintervacht. Bij het gezin? De naaste omgeving? Stopt die bij de staatsgrenzen? Kan zuivere beleving van solidariteit alleen gericht zijn op mensen als wijzelf, op degenen met wie we ons kunnen identificeren? Houdt solidariteit op bij zee, op het strand? Zouden uitgerekend wij Finnen, alleen al op basis van onze geschiedenis, niet moeten weten dat wateren ons niet van elkaar scheiden maar juist de verbinding vormen tussen groepen mensen die op grote afstand van elkaar wonen?

De eekhoorn houdt zijn hoofd schuin, en Hannes doet instinctmatig hetzelfde.

Is de kleinste gemene deler niet al toereikend als uitgangspunt voor compassie? Het feit dat we, ongeacht onze nationaliteit, huidskleur, leeftijd en sekse, allemaal mensen zijn? Jij en ik, we lijken op elkaar, zegt Hannes terwijl hij de eekhoorn diep in de donkere ogen kijkt. Het dier schrikt, springt op een sneeuwbank en huft dan over de sneeuw naar een met rijp bedekte berk.

Hannes kijkt de eekhoorn na. Hij ziet het smalle paadje dat langs diezelfde berk voert. Hij staat op en gaat achter de eekhoorn aan. Hij komt langs een rozenstruik waarop de sneeuw zodanig ligt samengepakt dat het geheel aan een grote bloemkool doet denken.

Hij heeft het totaal niet koud meer. Integendeel, hij heeft het warm, hij voelt zich goed. Hij houdt van het klimaat aan deze kant van de evenaar. Hij houdt daar al van sinds de eerste keer dat hij er is geweest. Alle keren dat hij elders verbleef heeft hij ernaar verlangd hier terug te keren.

De kleine aap die hij achtervolgde zit op een tak van een acacia en observeert hem nieuwsgierig. Hannes gaat in de schaduw van de struik zitten. Dit is zijn geestelijke thuis, het landschap van zijn ziel. De diepblauwe lucht, de stapelwolken die boven de zuidelijke Atlantische Oceaan zijn ontstaan en die traag vanaf zee naar de savanne zwerven. Het vlakke landschap, her en der mooie acaciabomen. Hij zou nu graag een antilope in de schaduw daarvan zien lopen.

Hannes kijkt naar de lucht. De zon, die daarnet nog bleek trillend werd bedekt door een merkwaardige sluier, heeft nu duidelijke contouren en een okergele kleur. Zijn licht verblindt Hannes.

Hij wordt de antilope in het landschap gewaar.

Het dier nadert hem.

Hij ziet het niet maar voelt zijn aanwezigheid heel duidelijk. Uiteindelijk tekent de kop van het dier zich af. Die is zwart-wit, maar dan ziet Hannes dat de vacht heeft losgelaten.

Het witte is bot, en vanuit de schedel van de antilope staren grote, zwarte eekhoornogen hem aan.

MEI

De rechtszaak begon om negen uur, de ochtend na de Dag van de Arbeid. Toch leek geen van de aanwezigen in de rechtszaal een kater te hebben na de feestelijkheden van de voorgaande dag. De lente was laat, had ook hier op zich laten wachten, en de stad begon er dag na dag treuriger uit te zien, beledigd zelfs, vergeten door het voorjaar. Op bewolkte dagen oogden de gebouwen met hun prefabfaçades zwaarmoedig, als het gezicht van een arbeider die terugkeert van cao-onderhandelingen.

Op de avond vóór 1 mei was er, nadat de zon heel even verraderlijk tevoorschijn was gekomen, natte sneeuw gevallen, en op de daaropvolgende vrije dag waren de weersomstandigheden al niet veel beter geweest. Dat was het soort feestdagen waar het gezag van hield.

Of althans de gezagdragers die moesten werken die dag.

Een jonge agent die bij de deur stond had zijn duimen in de broekzakken van zijn uniform gestoken. De deur was dicht en de enige fotograaf die was komen opdagen was uit de zaal verwijderd. De jonge gedaagde zat met gebogen hoofd tegenover de rechter, een halve meter lager aan een tafel vooraan; hij had zijn capuchon voor zijn gezicht getrokken.

De rechter was een vrouw van middelbare leeftijd die haar gelaatsuitdrukking net zo nauwkeurig in bedwang hield als het knotje haar dat in haar nek was samengebonden. Een vrouw in haar positie kon zich geen meelevende blikken permitteren.

De capuchon van de gedaagde viel tot over diens neus, maar dat het om een jonge jongen ging, zag je al met een blik op zijn kaak, die bleek en bijna helemaal glad was.

Tijdens de rechtszaak waren er geen verrassingen te verwachten, voor niemand. Het ging om een misdrijf tegen het leven, een zaak die nauwelijks enige interesse zou wekken, die op geen enkele manier bijzonder was – doodslag van het type dertien in een dozijn, een zaak die niets bevatte waar de boulevardbladen een hele pagina aan zouden wijden of waarover in realtime getwitterd zou worden.

Achter in de zaal zaten de misdaadverslaggever van de provinciale krant en een assistent van een van de boulevardbladen, die beiden uit hoofde van hun beroep geïnteresseerd keken. Het vonnis zou hoogstens twee kolommen krijgen, de rechtszaak hoogstens twee dagen duren.

De gedaagde had geen bekentenis afgelegd; volgens zijn verklaring kon hij zich niets herinneren van het tijdstip waarop het misdrijf had plaatsgevonden, ook kon hij niet bewijzen dat hij elders was geweest op dat moment. Het slachtoffer was een kleine crimineel, bekend bij de politie, verschillende malen veroordeeld voor drugscriminaliteit. Volgens de aanklager had de jongeman die zich onder de capuchon verborg het slachtoffer doodgestoken om diens amfetamine te stelen, die de politie later in het borstzakje van de gedaagde had aangetroffen. Het mes was op de plaats delict, de huurwoning van het slachtoffer, gevonden met de vingerafdrukken van de gedaagde erop; bovendien had die bij zijn arrestatie kleren gedragen waarop bloed van het slachtoffer was ontdekt.

Voor het vinden van de dader had men geen enkele moeite hoeven te doen, aangezien die bijna bewusteloos in de slaapkamer van het slachtoffer had gelegen. Het slachtoffer zelf had nog kans gezien het alarmnummer te bellen nadat hij op de vloer van de woonkamer ineengezakt was, maar hij was overleden voordat er hulp arriveerde.

Ineens zette de gedaagde zijn capuchon af, alsof iemand hem had opgedragen zijn hoofd te ontbloten en zich voor het gerecht onderdanig te tonen. De ogen die daaronder tevoorschijn kwamen waren die van een kind dat op kattenkwaad was betrapt, maar dat zich nog te veel schaamde om zijn daad op te biechten, hoewel het wist dat de grote mensen het wisten.

In het spaarzame publiek bevond zich niemand die de vader, moeder of vriendin van de moordenaar leek te zijn. De voormalige vriendin van het slachtoffer was daarentegen al eens eerder in de rechtszaal geweest, toen het slachtoffer zelf nog op de plek van de verweerder had gezeten. Een meisje dat verliefd was op een *bad boy*, dat uit alle macht had geprobeerd haar jeugdliefde tot een deugdelijke vader om te vormen voor hun twee kinderen, die nu in de basisschoolleeftijd waren. Toen haar krachten ontoereikend waren gebleken voor de onmogelijke taak waarvoor ze gesteld was, had ze voor de eenvoudiger weg van alleenstaande moeder gekozen, maar ze had er wel voor gezorgd dat de relatie met haar ex goed bleef, zodat de kinderen een vader zouden hebben.

Dat was nu voorbij. Hun vader was alleen nog maar een naam op een steen in een hoek van het kerkhof, waar hij twee weken eerder was begraven.

Naast de ex-vriendin zat de zus van het slachtoffer; de vrouwen hielden elkaars hand vast. Hun ogen waren rood van het huilen. De kinderen van het slachtoffer waren gelukkig niet meegenomen naar de rechtszaal, en ook zijn moeder was niet aanwezig.

Moeders van slachtoffers herkende je altijd meteen; het verdriet had hun vlees aangevreten en donkere schaduwen achtergelaten onder hun ogen, schaduwen die mogelijk nooit meer zouden verdwijnen. Ook drugsverslaafden hadden meestal nabestaanden, iemand die hen voor altijd zou missen.

De zon gluurde door de bovenramen in een zijwand van de zaal

naar binnen en wierp via de plafondlampen op ruimteschepen lijkende schaduwen op de panelen van de tegenoverliggende muur. Alles leek ineens anders, ook de mensen, alsof het licht hun het teken had gegeven waar ze al heel lang op wachtten.

Links achter in de zaal zat een vrouw met een grote, goedkoop uitzierende zonnebril voor haar ogen. Ze zat ineengedoken, alsof ze onopgemerkt wilde blijven. Haar zwarte bobkapsel was veel te dik en te glad om echt te kunnen zijn. Ook de pruik oogde goedkoop, als iets wat je in een seksshop koopt. Ze zat volkomen roerloos, en aan de houding van haar hoofd kon je niet zien waar ze naar keek.

De rechter wierp een blik op de papieren die voor haar lagen en sloeg met de hamer op de tafel. De jonge aanklager had alvast een officieel gezicht opgezet; nog even en het was zijn beurt om te praten.

De vrouw met de pruik schrok op van de klap met de hamer. Ze had haar ogen dicht gehad vanaf het moment dat de fotograaf, een man van middelbare leeftijd met een buikje, met zijn werk was begonnen. Ze had naar het zachte klikken van de camera geluisterd, dat in de rechtszaal altijd hetzelfde klonk, als een hagelbui waar de gedaagden zonder enige vorm van bescherming doorheen moesten.

Ze zat schuin achter de gedaagde en zag diens donkergrijze hoody en het neergebogen hoofd; onder de capuchon piepten haren vandaan die de kleur hadden van een snelweg na een regenbui. De handen van de jongeman rustten op de tafel; toen ging de rechterhand omhoog en trok hij de capuchon weer over zijn hoofd. De vrouw ving een glimp op van een blauwachtige tatoeage die onder de mouw verborgen zat. Maar de huid van de handrug was schoon en glad.

De aanklager begon aan zijn betoog, de vrouw luisterde ernaar als naar een predikant tijdens een begrafenis: zonder dat de woorden tot haar doordrongen. Met uitzondering van haarzelf en het schepel met de capuchon was iedereen in deze zaal een buitenstaander,

bezig een ritueel uit te voeren, gewoon aan het werk, of een rouwende voor wie de omstandigheden ook zwaar waren, maar op een andere manier dan voor haar en de jongen met de capuchon. De rechtszaal was naar goed Fins gebruik onopgesmukt maar op een stilzwijgende manier ook deftig, een beetje als een parochiehuis, en de ritueeluitvoerders praatten altijd beheerst, ook als er sprake was van een bijzonder wreed of grotesk of misselijkmakend misdrijf. Op die manier werd alles bijeengehouden; het kwaad werd in rekken geplaatst en vervolgens gearchiveerd. Persoonlijke tragedies werden in de rechtszaal teruggebracht tot kwesties als alle andere, tot taken die onder werktijd worden uitgevoerd.

De hoofdhuid van de vrouw begon te jeuken, maar ze durfde niet te krabben. Haar lange, dikke haren broeiden onder de zwarte pruik. Ze wist dat die er belachelijk uitzag, maar ze wilde geen enkel risico lopen herkend te worden. Of misschien had ze gewoon in iemand anders willen veranderen, zodat alles wat zo'n zware last vormde haar niet onder de huid zou kruipen.

En toch kon ze het niet laten aanwezig te zijn.

Ze keek opnieuw schuin van achteren naar de gladde handrug, stelde zich die kleiner en molliger voor, stelde zich die in haar eigen hand voor, warm, zacht. Precies zoals ze zich herinnerde.

Dat was eenentwintig jaar geleden.

Ze besepte dat ze deze zaal als een ander mens zou verlaten.

DEEL I

1

Waar ben ik?

De vraag kwam al in haar op voordat ze zelfs maar haar ogen had geopend, op de grens van slapen en waken.

Eigenlijk was het meer een gevoel dan een vraag, alsof ze erin was geslaagd iets akeligs uit haar gedachten te verdrijven, maar dat het gevoel er nog was.

Ze liet zichzelf langzaam maar zeker bewust worden van haar omgeving en ademde traag door haar neus. Eerst was het volkomen stil. Vervolgens meende ze het geluid van meeuwen te horen, dat tegelijkertijd van dichtbij en veraf kwam, alsof het uit een andere wereld afkomstig was. Ze kon de vogels slechts met moeite horen en wist niet zeker of het misschien allemaal verbeelding was.

Ze opende haar ogen. De angst bonkte in haar maag, instinctief. Het was volkomen donker.

Ze hield een hand voor haar ogen, bewoog die heen en weer en spande zich in om de beweging, de figuur te zien die haar hand zou kunnen zijn. Ze tilde haar hoofd op van de ondergrond. Dat was een soort matras; een kussen was er niet.

Tot nu toe was het in dit land onnatuurlijk licht geweest, vond ze, en nu was het onnatuurlijk donker. Was het nacht of dag? Heel even was ze bang dat ze blind was geworden, maar ze beseftte al snel dat ze naar de duisternis keek. Die dreef voor haar ogen als een zee, diep en bodemloos.